

บทที่ 3

หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย

3.1 แนวคิดว่าด้วยหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย

3.1.1 วิวัฒนาการของหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย

ประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนปัจจุบัน คือ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่การปกครองในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์นั้น มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เฉพาะในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้น การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ ซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด และสามารถใช้อำนาจนั้นได้อย่างเด็ดขาดในทุกๆ เรื่อง ทุกสิ่งที่พระมหากษัตริย์ตรัสออกมาจะมีผลเป็นกฎหมายทั้งสิ้น โดยมีต้องคำนึงถึงว่าจะมีผลต่อสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วในอดีต สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตก็ตาม ดังที่มีพระหัตถเลขาของรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ทรงพระนิพนธ์เอาไว้ว่า “อันพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินสยามนี้ ยิ่งใหญ่ไพศาลหาที่สุดมิได้ จะออกกฎหมายใดทำการใดก็เป็นอันว่าสำเร็จเด็ดขาดไปด้วยพระบรมเดชานุภาพนั้น¹” ดังนั้น การปกครองในแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้จะไม่มีการยอมรับหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หรืออีกนัยหนึ่งไม่มีการยอมรับหลักห้ามย้อนหลังของกฎหมาย ถึงแม้ว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะไม่ยอมรับหลักกฎหมายนี้ก็ตาม แต่เมื่อประเทศไทยเริ่มมีการจัดทำประมวลกฎหมายหลักนี้ก็ถูกนำมาบัญญัติและบังคับใช้เป็นครั้งแรกในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในมาตรา 7 ที่กำหนดว่าบุคคลควรรับอาญาต่อเมื่อมันได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ (วรรคสอง) และอาญาที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ก็ไม่ควรใช้อาญาอย่างอื่น นอกจากอาญาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการ

¹ จิตติ ตึงศภัทิย์, อมร จันทรสมบุรณ์ และวิษณุ เครืองาม, “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง”, วารสารกฎหมาย 3 น. 210 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2520).

ปกครองแบบประชาธิปไตย ประเทศไทยยังคงยอมให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศต่อไป แต่ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองระบบกฎหมายและระบบการศาลของประเทศไทยยังมีความล้าหลังอยู่มาก คนต่างชาติจึงไม่มีความเชื่อมั่นต่อกฎหมายและระบบของศาลไทยว่าจะให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพและความยุติธรรมแก่พวกเขาได้ คนต่างชาติหรือคนในบังคับของต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยจึงไม่ยอมขึ้นศาลไทย หรืออยู่ในอำนาจบังคับของศาลไทย เมื่อคนเหล่านั้นได้กระทำความผิดก็เรียกร้องขอขึ้นศาลพิเศษที่เรียกว่า ศาลกงสุล ที่ประกอบด้วย ผู้พิพากษาของประเทศนั้นๆ เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีความผิดของคนสัญชาติตน หรือคนในบังคับของสัญชาติตนโดยใช้กฎหมายประเทศของเขา โดยมีได้ใช้กฎหมายของประเทศไทย สภาพการณ์เช่นนี้ เรียกว่า สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritorial right) ทางศาล จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้ประเทศไทยต้องพัฒนาและปรับปรุงระบบกฎหมายให้ทันสมัย เพื่อที่จะได้รับการยอมรับจากนานาชาติและเพื่อเป็นการเรียกร้องเอกราชทางศาลของไทยให้กลับคืนมาดังเดิม โดยที่คนต่างชาติหรือคนที่อยู่ในบังคับของคนต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยทุกคนที่กระทำความผิดตามกฎหมายไทยต้องขึ้น ศาลของประเทศไทย ศาลไทยจะมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีกับทุกคนที่กระทำความผิดในประเทศไทย โดยใช้กฎหมายของไทยในการพิจารณาและตัดสินคดี ในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับแก่นานาชาติ ประเทศไทยก็ได้มีการรับแบบแผนและแนวความคิดทางกฎหมายของต่างประเทศนั้นมาด้วย ซึ่งหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ก็เป็นแนวความคิดทางกฎหมายของต่างประเทศที่ประเทศไทยได้รับเข้ามาด้วยอันหนึ่ง

3.1.2 สถานะของหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย

หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นหลักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป² ที่สำคัญของรัฐเสรีประชาธิปไตย โดยเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีบทบาทในฐานะที่เป็นข้อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ และมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ ซึ่งในระบบกฎหมายไทย แม้จะเห็นความสำคัญของหลักกฎหมายนี้ อย่างเช่นรัฐเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ ก็ตาม แต่ก็มีเพียงในทางกฎหมายอาญาเท่านั้นที่หลักกฎหมายนี้ได้รับการยอมรับและรับรองอย่างชัดเจน

² บรรเจิด สิงคะเนติ ,หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 31.

3.2 ความผูกพันของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

3.2.1 ความผูกพันของฝ่ายนิติบัญญัติต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองที่มีจุดมุ่งหมายประการสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองให้เกิดความชอบธรรมนั้น จะให้ความหมายอย่างสิ้นเชิง ถ้าหากรัฐสภาใช้อำนาจนิติบัญญัติอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด³ ดังนั้น ในการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในการบัญญัติกฎหมายจึงต้องสอดคล้องต่อหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กล่าวคือ ฝ่ายนิติบัญญัติจะใช้อำนาจบัญญัติกฎหมายโดยอำเภอใจหรือปราศจากขอบเขตไม่ได้ แต่จะต้องบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ทั้งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักกฎหมายทั่วไปด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญประการหนึ่ง ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องบัญญัติกฎหมายโดยผูกพันและสอดคล้องต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง กล่าวคือ ฝ่ายนิติบัญญัติจะบัญญัติกฎหมายให้มีเนื้อหาสาระที่ขัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายย้อนหลัง ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปไม่ได้และถ้าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราขึ้นโดยขัดหรือแย้งต่อหลักการดังกล่าว บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่อาจมีผลใช้บังคับได้

3.2.2 ความผูกพันของฝ่ายบริหารต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

โดยที่หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองเป็นหลักการที่มีสาระสำคัญว่า การใช้อำนาจกระทำการใดๆ ของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร จะต้องมิใช่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารจึงจะสามารถกระทำได้ กล่าวคือ ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารจะใช้อำนาจในการออกกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือกระทำการอื่นใดโดยปราศจาก

³ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์, คำบรรยายกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร) อ่างใน วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), น. 111.

อำนาจของกฎหมายมิได้ อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร กระทำการต่างๆ โดยปราศจากขอบเขตหรือข้อจำกัดของการใช้อำนาจก็อาจจะทำให้ฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายบริหารใช้อำนาจโดยอำเภอใจและปราศจากความชอบธรรม โดยนัยนี้จึงเห็นได้ว่า กฎหมายเป็นทั้งแหล่งที่มาและข้อจำกัดของอำนาจกระทำการของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารใน ขณะเดียวกัน

ในส่วนของรูปแบบของกฎหมายที่เป็นแหล่งที่มาของอำนาจกระทำการของฝ่าย ปกครองหรือฝ่ายบริหารนั้น ได้แก่ บรรดาบทบัญญัติของกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือ บทบัญญัติของกฎหมายที่มีค่าบังคับเสมอกับพระราชบัญญัติ ดังนั้น กฎหมายที่เป็นข้อจำกัดของ การใช้อำนาจดังกล่าวของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร จึงได้แก่ พระราชบัญญัตินั้นๆ เองที่ให้ อำนาจแก่ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร และรวมถึงพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่มีค่าบังคับเสมอกับ พระราชบัญญัตินั้นๆ ที่ให้อำนาจด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม นอกจากพระราชบัญญัตินี้ที่กล่าว มาแล้วที่เป็นทั้งแหล่งที่มาและข้อจำกัดของอำนาจของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร ยังมีกฎหมาย อื่นๆ ที่เป็นเงื่อนไขในการเป็นข้อจำกัดอำนาจดังกล่าว เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้แก่บรรดา บทบัญญัติทั้งหลายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมทั้งหลัก กฎหมายทั่วไป โดยหลักหนึ่งในหลักกฎหมายทั่วไปที่เป็นข้อจำกัดอำนาจกระทำการที่ฝ่ายปกครอง มีอยู่ตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่มีค่าบังคับดังเช่นพระราชบัญญัติที่สำคัญ ได้แก่ หลัก กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

ในการใช้อำนาจรัฐ ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจหรือเป็นผู้มี อำนาจเหนือบุคคลที่อยู่ภายใต้อำนาจฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร การใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายบริหารดังกล่าวจะต้องกระทำโดยสอดคล้องต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง กล่าวคือ ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารจะใช้กฎหมายให้ย้อนหลังไปกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิ ของบุคคลผู้รับคำสั่งทางปกครองนั้นมิได้ และในทางตรงกันข้ามคำสั่งทางปกครองใดที่มีผล ย้อนหลังไปกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลคำสั่งทางปกครองนั้นไม่สามารถใช้ บังคับได้

3.2.3 ความผูกพันของฝ่ายตุลาการต่อหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า หลักนิติรัฐเป็นหลักที่ประกอบด้วยหลักสำคัญหลายประการ ได้แก่ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักการคุ้มครองความเชื่อถือ หรือความไว้วางใจของประชาชน และหลักความแน่นอนและชัดเจนของกฎหมาย นอกจากนี้ หลักการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว หลักนิติรัฐยังเป็นหลักที่เรียกร้องให้มีองค์กรตุลาการหรือ

ศาลที่มีความเป็นอิสระเป็นผู้ทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐต่างๆ ให้สอดคล้อง และเป็นไปตามหลักนิติรัฐดังกล่าว โดยเฉพาะความผูกพันขององค์กรตุลาการที่เกี่ยวกับ หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังนั้น องค์กรตุลาการจะต้องผูกพันต่อหลักกฎหมายดังกล่าวอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ศาลจะต้องให้ความสำคัญต่อหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นพิเศษ โดยต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่องค์กรตุลาการหรือศาลจะตีความใช้บังคับกฎหมายให้มีผลย้อนหลังไปกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลนั้น

3.3 แนวคิดพุทธศาสนากับหลักกฎหมายย้อนหลัง

จากการศึกษาแนวคิดของหลักกฎหมายย้อนหลังจะเห็นได้ว่า แม้หลักการดังกล่าวจะมาจากหลักกฎหมายของประเทศทางตะวันตกก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาซึ่งก่อกำเนิดในประเทศทางตะวันออกมาเป็นระยะเวลายาวนานถึงกว่า 2,500 ปี ก็ได้มีหลักการดังกล่าวมาเป็นเวลาช้านานเช่นเดียวกัน⁴ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลักธรรมวินัยให้แก่พระภิกษุสงฆ์ในการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเพศบรรพชิต ซึ่งจะต้องดำรงตนอยู่ในกรอบของวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด หากมีการประพฤติผิดพระวินัยก็จะลงโทษตามพุทธบัญญัติ อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าก็ทรงมีข้อยกเว้นว่า การปฏิบัติตนไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูปนั้น แม้ว่าสมควรถูกลงโทษ แต่เมื่อขณะนั้นยังไม่มีพระธรรมวินัยบัญญัติห้ามไว้ การลงโทษทางวินัยย่อมไม่เป็นธรรมแก่สงฆ์นั้นๆ เพราะพระสงฆ์ไม่เคยทราบมาก่อนว่ามีพระธรรมวินัยบัญญัติห้ามไว้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภิกษุ ผู้มีกรรมเป็นเบื้องต้น แต่หากได้กระทำการนั้นๆ มาบัญญัติไว้เป็นพระธรรมวินัยไว้แล้วพระสงฆ์รูปนั้นหรือพระสงฆ์รูปอื่นๆ กระทำการดังกล่าวย่อมถูกลงโทษตามพระธรรมวินัยในเรื่องดังกล่าวได้

หลักเรื่องพระธรรมวินัยไม่มีผลย้อนดังกล่าวข้างต้นนั้น มีที่มาจากพระวินัยปิฎกเล่มที่ 1 ชื่อมหาวีรยัมภัก ในปฐมปาราชิกกัณฑ์ ว่าด้วยเหตุการณ์ที่ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 1 คือ สิกขาบทที่ห้ามพระภิกษุเสพเมถุน มีใจความว่า เศรษฐีผู้เป็นบุตรชาวกลันโถนามว่า สุทินนะ โดยสุทินนะพร้อมด้วยสหายไปสู่กรุงเวสาลีเห็นพระพุทธเจ้ากำลังแสดงธรรม จึงแวะเข้าไปสดับธรรมะ จึงทำให้มีความเลื่อมใสใคร่จะออกบวช จึงกราบทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา แต่พระศาสดายังไม่ประทานอนุญาตให้บวช เพราะมารดาบิดายังไม่อนุญาต สุทินนะจึงกลับไปขออนุญาตท่านมารดาบิดา แต่ไม่ได้รับอนุญาต จึงอ้อนวอนถึง 3 ครั้ง ก็ไม่ได้รับอนุญาตเช่นเดิม

⁴ กุลพล พลวัน, “หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในกฎหมายประเภทต่างๆ ของประเทศไทย”, รัช 51, น.66 (2551).

สุทินนะจึงนอนลงกับพื้น อดอาหารถึง 7 วัน มารดาบิดาอ่อนวอนให้ล้มความตั้งใจก็ไม่ยอม พวกเพื่อน ๆ มาอ่อนวอนก็ไม่ยอม ในที่สุดพวกเพื่อน ๆ จึงอ่อนวอนให้มารดาบิดาของสุทินนะ อนุญาต จนได้รับอนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงออกบวช ประพฤติปฏิบัติเคร่งครัดอยู่ทางวัชชีคาม ครั้งนั้น แคว้นวัชชี มีกรุงเวสาลีเป็นราชธานี เกิดทุพภิกขภัย พระสุทินนะมีญาติเป็น คนมั่งคั่งมาก เมื่อเดินทางไปถึงกรุงเวสาลี ญาติ ๆ ทราบข่าวก็นำอาหารมาถวายเหลือเพื่อ พระสุทินนะก็ถวายแก่ภิกษุทั้งหลายอีกต่อหนึ่งแล้วเดินทางไปกับคันธคาม อันเป็นตำบลบ้านเดิม ของพระสุทินนะ ความทราบถึงมารดาบิดา มารดาบิดาจึงนิมนต์ไปฉัน มารดาก็นำทรัพย์สมบัติ มาล่อให้สึก พระสุทินนะไม่ยอมจึงไม่สำเร็จ ต่อมามารดาของพระสุทินนะรอนจนวนิยาตั้งแต่ในสมัย ยังไม่ได้บวชของพระสุทินนะมีระดู ได้กำหนดเวลาจะมีบุตรได้ จึงพานางไปหาพระสุทินนะ ที่ปามหาวันชนวนให้สึกอีก พระสุทินนะไม่ยอม มารดาของพระสุทินนะจึงกล่าวว่า ถ้าไม่สึกก็ขอ พี่พันธ์ไว้สืบสกุล ครั้งนั้นยังไม่มีการบัญญัติพระวินัยเรื่องการห้ามเสพเมถุน พระสุทินนะเข้าใจ เข้าใจว่าเป็นเรื่องที่พอทำได้และเพื่อให้มีบุตรสืบสกุลจึงเสพเมถุนด้วยภริยาของตน ซึ่งต่อมานาง ตั้งครรภ์และคลอดบุตร บุตรของพระสุทินนะจึงได้นามว่าเจ้าพี่ช ภริยาของพระสุทินนะก็ได้นามว่า มารดาของเจ้าพี่ช ต่อมาทั้งมารดาและบุตรออกบวชได้สำเร็จรหัตตผลทั้งสองคน

กล่าวถึงพระสุทินนะเกิดความไม่สบายใจขึ้นภายหลังถึงขนาดชubber อก อกุศลทั้งหลาย ถ้ามทราบความ จึงพากันดิเตียน และนำความกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระองค์จึงทรงเรียก ประชุมสงฆ์ ทรงไต่สวนเรื่องนั้น ทรงดิเตียนแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามมิให้ภิกษุเสพเมถุน ทรง ปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด แต่การปรับอาบัติในเรื่องดังกล่าว พระสุทินนะไม่ต้อง อาบัติ เพราะเป็นต้นบัญญัติ หมายความว่า เป็นผู้ที่กระทำให้ต้องมีการบัญญัติพระวินัยขึ้น ซึ่งในขณะที่พระสุทินนะเสพเมถุนกับภริยาของตนนั้น ยังไม่มีบัญญัติพระวินัยเรื่องห้ามภิกษุ เสพเมถุน ดังนั้น จึงไม่มีการปรับอาบัติปาราชิกย้อนหลัง⁵

จากเหตุการณ์ข้างต้นนี้เห็นได้ว่า พระพุทธเจ้ามิได้ทรงใช้วิธีบัญญัติพระวินัยให้มีผล ย้อนหลัง แม้มีพระภิกษุประพฤติตนไม่เหมาะสมกับการเป็นพระภิกษุอย่างยิ่งถึงขนาดอาจขาด จากความเป็นพระภิกษุได้เลยทีเดียว พระพุทธเจ้าก็ยังทรงไม่บัญญัติให้พระวินัยมีผลย้อนหลังไป ลงโทษแก่พระภิกษุผู้ประพฤติผิดพระวินัยดังกล่าว

⁵ สุชีพร ปุณณานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539), น.140.

3.4 กรณีที่มีการนำหลักกฎหมายย้อนหลังมาปรับใช้โดยศาลไทย

3.4.1 กรณีที่มีการนำหลักกฎหมายย้อนหลังมาปรับใช้โดยศาลฎีกา

ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดของประเทศไทย คำพิพากษาของศาลฎีกาถือว่าเป็นที่สุด ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้นำคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ปรับใช้กับหลักกฎหมายย้อนหลังมาเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในศาลฎีกาว่ามีแนวความคิดเกี่ยวกับหลักนี้อย่างไรบ้าง ดังนี้

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่วางแนวไว้ว่า การบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังนั้น หากมิใช่เป็นการลงโทษทางอาญา กฎหมายสามารถใช้บังคับย้อนหลังได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 494/2510 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นภริยาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยชอบด้วยกฎหมาย จอมพลสฤษดิ์ยกทรัพย์มรดกให้แก่โจทก์ จำเลยที่ 1 เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพลสฤษดิ์ ได้แต่งตั้งกรรมการสอบสวนทรัพย์สินของโจทก์ในกองมรดก จำเลยที่ 4, 5, 6 ซึ่งเป็นกรรมการได้ร่วมกันกระทำการโดยไม่สุจริต ผิดต่อกฎหมายและเกินอำนาจที่ได้รับ คือสอบสวนเฉพาะบุคคลบางคนที่จะทำให้ถ้อยคำว่าจอมพลสฤษดิ์ยกเงินของโจทก์ทำให้คณะรัฐมนตรีไม่ทราบข้อเท็จจริง และเข้าใจผิดยอมให้จำเลยที่ 1 ออกคำสั่งโดยอาศัยมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรว่า จอมพลสฤษดิ์เป็นผู้บ่อนทำลายความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ให้จำเลยที่ 4, 5, 6 มีอำนาจเรียกบุคคล บัญชีเอกสารมาแสดง และให้อายัดทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ โดยในขณะนั้นไม่มีข้อเท็จจริงว่าจอมพลสฤษดิ์ยกเงินของโจทก์หรือกระทำการอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร วันที่ 24 มิถุนายน 2507 จำเลยที่ 4 ได้ประกาศและมีคำสั่งอายัดเงินในบัญชีธนาคารของจอมพลสฤษดิ์ของโจทก์และผู้อื่น โดยมีชอบด้วยกฎหมาย อายัดทรัพย์สินของบริษัทที่จอมพลสฤษดิ์กับโจทก์เป็นผู้ถือหุ้น วันที่ 20 พฤศจิกายน 2507 จำเลยที่ 1 ประชุมคณะรัฐมนตรีปิดข้อเท็จจริง และแจ้งข้อเท็จจริงไม่ตรงกับความจริงให้คณะรัฐมนตรีมีมติตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองฯ ตามที่จำเลยที่ 4, 5, 6 เสนอ ซึ่งมีผลทำให้จำเลยที่ 1 มีคำสั่งว่าจอมพลสฤษดิ์ขณะที่มีชีวิตอยู่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ในราชการโดยมิชอบ กระทำการเบียดบังและยกยอกทรัพย์สินของรัฐไปหลายครั้ง และโจทก์ได้ร่วมรับประโยชน์ในการนี้ ให้ทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์และของโจทก์ตกเป็นของรัฐ การที่จำเลยที่ 1 มีคำสั่งดังกล่าวทำให้โจทก์เสียหาย โจทก์จึงขอให้ศาลพิพากษาว่า คำสั่งของจำเลยที่ 1 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2507 คำสั่งลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2507 คำสั่งลงวันที่ 2 ธันวาคม 2507 คำสั่งลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2508 คำสั่งและการกระทำตามคำสั่งนั้น เป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้ ให้เพิกถอนคำสั่งนั้น ให้เพิกถอนคำสั่งอายัดหรือห้ามเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเฉพาะ

เกี่ยวกับให้โจทก์ออกจากบ้านสะพานควาย เลขที่ 166 ตำบลสามเสนใน อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ให้คืนเงินและทรัพย์สินถ้าคืนไม่ได้ให้ใช้ราคา ให้ใช้ค่าเสียหายตามจำนวนที่ระบุไว้ และให้ออกคำแถลงการณ์แก้ข้อความในคำสั่งดังกล่าว

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติให้ความคุ้มครองและห้ามฟ้องบุคคลผู้ปฏิบัติตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2508 มาตรา 4 บัญญัติว่า ถ้ามีคดีฟ้องร้องบุคคล ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 3 อยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี การที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีจึงเป็นการมีคำสั่งตามที่กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดไว้ เพราะมิใช่ว่าศาลจะสามารถสั่งจำหน่ายคดีได้ก็แต่โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น และแม้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีผลย้อนหลังบังคับแก่คดีที่ยื่นฟ้องไปแล้วด้วยและไม่ใช่มีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อการตีความดังที่โจทก์ฎีกา ก็เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้ เพราะมิใช่กฎหมายที่ย้อนหลังเป็นการลงโทษบุคคลในทางอาญา อาทิเช่น พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 3 วรรคสาม ก็บัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับแก่คดีที่ค้างชำระอยู่ในศาลเมื่อวันใช้ประมวลกฎหมายนี้ไม่ว่ามูลคดีจะได้เกิดก่อนหรือหลังวันใช้นั้นเช่นเดียวกัน

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า คำสั่งยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการใช้อำนาจหน้าที่ในราชการโดยมิชอบ กระทำการเบียดบังและยกยอกทรัพย์สินของรัฐนั้น ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษบุคคลในทางอาญา จึงสามารถใช้บังคับกฎหมายให้มีผลย้อนหลังได้ และแม้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้ตราออกมาหลังจากที่ได้มีการนำคดีนั้นขึ้นสู่ศาลแล้วก็ตาม กฎหมายฉบับนั้นก็มีผลย้อนหลังไปถึงคดีดังกล่าวด้วย

คำพิพากษานี้ที่ 6411/2534 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368 จำเลยให้การปฏิเสธ ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 จำคุก 10 วัน และปรับ 500 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี ไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามที่จำเลยฎีกาว่า คำสั่งของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ไม่มีผลย้อนหลังมาถอนสัญชาติไทยของจำเลยได้นั้นเห็นว่า เมื่อคณะปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้เป็นผลสำเร็จหัวหน้าคณะปฏิวัติย่อมมีอำนาจออกประกาศหรือคำสั่งอันถือเป็นกฎหมายใช้บังคับแก่ประชาชนได้ ประกอบกับคำสั่งของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 มิใช่เป็นคำสั่งที่มีผลทำให้บุคคลต้องรับโทษทางอาญา แต่เป็นเรื่องของ

การให้ถอนสัญญาของไทยของบุคคลบางจำพวก แม้จะมีผลย้อนหลังกระทบถึงสิทธิของจำเลยและประชาชน ก็มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

จากคำพิพากษากฎีกานี้จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า คำสั่งของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เรื่องการให้ถอนสัญญาของไทยของบุคคลบางจำพวกนั้น ไม่ถือว่าเป็นโทษทางอาญา สามารถใช้กฎหมายให้มีผลย้อนหลังไปถอนสัญญาบุคคลจำพวกนั้นได้ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการแสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่ากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กฎหมายนั้นก็ยังมิมีผลใช้บังคับย้อนหลังไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจำพวกดังกล่าวได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 219/2539 ผู้ร้องพนักงานอัยการยื่นคำร้องว่าเมื่อระหว่างปี 2492 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2528 ผู้คัดค้านที่ 1 รับราชการสังกัดกระทรวงกลาโหมมีผู้คัดค้านที่ 2 เป็นภรรยาและมีบุตร คือ ผู้คัดค้านที่ 3 ยังไม่บรรลุนิติภาวะและอยู่ในความปกครองของบุคคลทั้งสอง เมื่อ 2522 คณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้รับการร้องเรียนเป็นหนังสือกล่าวหาผู้คัดค้านที่ 1 ว่าร่ำรวยผิดปกติ คณะกรรมการ ป.ป.ป. จึงได้ให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนหาข้อมูลในเบื้องต้นได้ความว่า ผู้คัดค้านที่ 1 มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ โดยมีทรัพย์สินมากกว่ารายได้ที่ได้รับจากทางราชการตามที่แสดงไว้ในรายการเสียภาษีเงินได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้คัดค้านที่ 1 ไม่สามารถแสดงได้ว่าได้ทรัพย์สินดังกล่าวมาในทางที่ชอบ คณะกรรมการ ป.ป.ป. จึงวินิจฉัยและมีมติเอกฉันท์ว่าผู้คัดค้านที่ 1 มีทรัพย์สินร่ำรวยขึ้นโดยผิดปกติแล้วรายงานความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีและแจ้งให้ผู้ร้องดำเนินการยื่นคำร้องเป็นคดีนี้ โดยขอให้ศาลมีคำสั่งว่าทรัพย์สินของผู้คัดค้านที่ 1 ตามบัญชีทรัพย์สินท้ายคำร้อง จำนวน 69,767,380.27 บาท จากทรัพย์สินทั้งหมดตกเป็นของแผ่นดิน

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้คัดค้านทั้งสามฎีกาว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ไม่มีผลย้อนหลังไปบังคับทรัพย์สินหลายรายการของผู้คัดค้านที่ 1 ที่ได้มาก่อนกฎหมายนี้ใช้บังคับ เห็นว่า พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับถึงทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้มาโดยมิชอบและยังคงมีอยู่ในความครอบครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นหรือบุคคลอื่นซึ่งถือกรรมสิทธิ์ไว้แทนที่ กฎหมายนี้บัญญัติให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาโดยไม่ชอบตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 20 นั้น เป็นเพียงวิธีการที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอันเป็นวิธีการทางวินัยเท่านั้น มิใช่เป็นการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาอันจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายที่ว่าบุคคลจะต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและให้กำหนดโทษไว้ ดังนั้น กฎหมายนี้ย้อนหลังไปบังคับถึงทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้มาโดยมิชอบและยังคงมีอยู่ในขณะที่กฎหมายนี้ใช้บังคับได้ เพราะการได้ทรัพย์สินมาโดยมิชอบด้วยหน้าที่นั้นเป็นการผิดวินัยตั้งแต่ที่ได้รับมา

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ที่กำหนดโทษให้ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาโดยไม่ชอบตกเป็นของแผ่นดินนั้น สามารถใช้บังคับย้อนหลังได้ เพราะการลงโทษดังกล่าวศาลฎีกาเห็นว่า เป็นเพียงวิธีการที่จะ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการซึ่งถือว่าเป็นวิธีการทางวินัย เท่านั้น มิใช่เป็นการลงโทษทางอาญา

(2) คำพิพากษานี้ที่วางแนวไว้ว่า เมื่อกฎหมายได้ระบุถึงการลงโทษที่เป็นโทษทาง อาญาที่มีผลย้อนหลังอย่างชัดแจ้ง การลงโทษทางอาญาที่มีผลย้อนหลังนั้นไม่สามารถใช้บังคับได้

คำพิพากษานี้ที่ 1131/2536 ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รชช.) ได้เข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครอง ประเทศ ต่อมาได้ออกประกาศ รชช. ฉบับที่ 26 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน (คตส.) ขึ้น ทำการตรวจสอบทรัพย์สินของนักการเมือง ต่อมา คตส. ได้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยว่า ทรัพย์สินของผู้ร้องทั้งที่อยู่ในนามของผู้ร้อง บุตร ภริยา และบุคคลอื่นได้มาโดยมิชอบ หรือมี เพิ่มขึ้นผิดปกติให้ตกเป็นของแผ่นดิน ผู้ร้องเห็นว่าการดำเนินการและคำวินิจฉัยของ คตส. ขัดต่อ กฎหมายหลักนิติธรรม และข้อเท็จจริง ขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของ คตส. ในกรณีของผู้ร้อง

ผู้คัดค้านยื่นคำคัดค้านว่า เมื่อ รชช. ได้ยึดและเข้าควบคุมอำนาจปกครองประเทศ ย่อมมีอำนาจสูงสุดในประเทศรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกกฎหมายและคำสั่งเพื่อใช้บังคับได้ นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 รับรองว่าประกาศ รชช. ฉบับที่ 26 และประกาศหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ออกก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 เป็นประกาศและคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายในการวินิจฉัยเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ร้อง คตส. ได้วินิจฉัยตามหลักเกณฑ์ด้วยความชอบธรรม ขอให้ยกคำร้อง

ระหว่างสืบพยานผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายเบื้องต้นว่า ประกาศ รชช. ฉบับที่ 26 ไม่มีผลใช้บังคับเพราะเป็นการออกกฎหมายย้อนหลังลงโทษผู้บริสุทธิ์ และขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญการปกครองแห่งประเทศไทย และประเพณีการปกครองของ ประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยทั้งเป็นการตั้งศาลพิเศษขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาคดีใดคดีหนึ่ง หรือคดีที่มีข้อหาใดข้อหาหนึ่งโดยเฉพาะ

ผู้คัดค้านยื่นคำแถลงคัดค้านว่า ประกาศ รชช. มิได้ขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 ทั้งมิใช่กฎหมายอาญาที่ลงโทษทรัพย์สินของผู้ร้อง การวินิจฉัยของ คตส. มิได้เป็นการกระทำ เช่นเดียวกับศาลหรือเป็นศาลพิเศษแต่อย่างใด

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีตามประกาศ รสช.ฉบับที่ 26 ข้อ 6 ศาลแพ่งไม่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดด้วยตนเอง นอกจากทำความเข้าใจไปยัง ศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย และประกาศดังกล่าวได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายและศาลฎีกาก็มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเช่นนั้นได้ ปัญหาที่ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 หรือไม่ ซึ่งเกิดขึ้นในการพิจารณาคดีของศาล มิใช่ปัญหาเกิดขึ้นในวงงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือคณะรัฐมนตรีขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยตามมาตรา 30 วรรคสอง และมีใช่เป็นการกระทำหรือปฏิบัติตามที่บัญญัติในมาตรา 31 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 ทั้งมิใช่ปัญหาว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาตรา 5 และมาตรา 206 วรรคแรก เช่นเดียวกันอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว จึงตกอยู่แก่ศาลตามหลักกฎหมายทั่วไป แม้ขณะที่ออกประกาศ รสช.ฉบับที่ 26 ไม่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครองใช้บังคับแต่ระหว่างประกาศดังกล่าวมีผลใช้บังคับอยู่ได้มีประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 ประกาศ รสช. ฉบับที่ 26 จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 เมื่อประกาศ รสช. ฉบับที่ 26 ข้อ 2 และข้อ 6 มีผลเป็นการตั้งคณะบุคคลที่มีใช่ศาลให้มีอำนาจทำการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเช่นเดียวกับศาล ทั้งออกและใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษบุคคลเป็นการขัดต่อประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย ประกาศ รสช. ฉบับที่ 26 ข้อ 2 และข้อ 6 จึงขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 มาตรา 30 วรรคแรก ใช้บังคับมิได้ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 มาตรา 32 เป็นการรับรองโดยทั่วไปว่า ประกาศหรือคำสั่งของ รสช. มีผลให้ใช้บังคับได้เช่นกฎหมายเท่านั้นมิได้บัญญัติรับรองไปถึงว่าให้ใช้บังคับได้ แม้เนื้อหาตามประกาศหรือคำสั่งนั้นขัดหรือแย้งต่อธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 และเมื่อประกาศ รสช. ฉบับที่ 26 ข้อ 2 ข้อ 6 ใช้บังคับไม่ได้ตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มาตรา 30 แล้ว จึงมิใช่กฎหมายที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่จนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 จึงจะนำมาตรา 222 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาใช้ให้มีผลบังคับต่อไปไม่ได้

จากคำพิพากษานี้จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า เมื่อประกาศ รสช. ฉบับที่ 26 ข้อ 2 และข้อ 6 มีการบัญญัติให้บังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษแก่บุคคล กฎหมายฉบับนี้จึงขัดต่อประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น จึงไม่สามารถใช้บังคับย้อนหลังได้ และแม้ว่ามาตรา 32 แห่งธรรมนูญการ

ปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 จะมีการรับรองให้ประกาศฉบับดังกล่าวเป็นกฎหมาย ก็ไม่สามารถใช้บังคับได้ เพราะมิได้มีการบัญญัติรับรองไปถึงว่าให้ใช้บังคับย้อนหลังได้

(3) คำพิพากษากฎีกาที่วางแนวไว้ว่า เมื่อมีกฎหมายฉบับใดย้อนหลังไปแล้วทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดต้องได้รับความเสียหาย กฎหมายฉบับนั้นก็ไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลังไปกระทบกระเทือนแก่สิทธิของบุคคลได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1861/2531 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของผู้ครอบครองอาคารซึ่งซื้อมาจากจำเลยที่ 2 อาคารดังกล่าวจำเลยที่ 2 ก่อสร้างต่อเติมดัดแปลงฝ่าฝืนข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันรื้อถอนส่วนของอาคารตึกแถวที่ก่อสร้างดัดแปลงต่อเติมกว้าง 2 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 16.50 เมตร ออกจากตึกแถวเลขที่ 281/1 ถนนสุรวงศ์ แขวงสุริยวงศ์ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ถ้าจำเลยทั้งสองไม่ปฏิบัติตามขอให้โจทก์รื้อถอนได้เอง โดยจำเลยทั้งสองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

จำเลยที่ 1 ให้การว่า การก่อสร้างตึกแถวเลขที่ 281/1 จำเลยที่ 2 กับพวกเป็นผู้ดำเนินการ โดยจำเลยที่ 1 มิได้เกี่ยวข้องกับขณะที่จำเลยที่ 2 ทำการก่อสร้าง หากการก่อสร้างผิดไปจากที่ได้รับอนุญาต โจทก์มีอำนาจจัดการได้ตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 โจทก์จะสั่งให้จำเลยที่ 1 รื้อถอนอาคารโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ไม่ได้ เพราะพระราชบัญญัติดังกล่าวประกาศใช้ภายหลังที่จำเลยที่ 2 ก่อสร้างอาคารเสร็จแล้ว ขอให้ยกฟ้อง

จำเลยที่ 2 ให้การว่า จำเลยที่ 2 ได้ก่อสร้างอาคารผิดพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 ซึ่งมีโทษเพียงปรับ โจทก์ฟ้องจำเลยตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ไม่ชอบ จำเลยที่ 2 ได้ขายห้องแถวพิพาทให้จำเลยที่ 1 ไปแล้ว โจทก์จึงฟ้องจำเลยที่ 2 ไม่ได้ ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันรื้อถอนส่วนของอาคารตึกแถวที่ก่อสร้างดัดแปลงต่อเติมกว้าง 2.00 เมตร ยาว 4.00 เมตร สูง 16.50 เมตร ออกจากตึกแถวเลขที่ 281/1 ถนนสุรวงศ์ แขวงสุริยวงศ์ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร หากจำเลยทั้งสองไม่รื้อถอนให้โจทก์รื้อถอนได้เองตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40, 41, 42 โดยให้จำเลยทั้งสองร่วมกันเสียค่าใช้จ่ายแทนโจทก์กับให้จำเลยทั้งสองร่วมกันใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 1,000 บาท

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยที่ 1 ในฐานะเจ้าของและผู้ครอบครองอาคารพิพาทจะถูกบังคับให้รื้อถอนอาคารพิพาทได้หรือไม่ เห็นว่า จำเลยที่ 1 ได้รับโอนอาคารพิพาทจากจำเลยที่ 2 เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2521 ซึ่งเป็นขณะที่อยู่ในระหว่างการใช้พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง

อาคาร พ.ศ. 2479 บังคับ ซึ่งไม่อาจฟ้องเจ้าของและผู้ครอบครองอาคารคือ จำเลยที่ 1 ได้ แม้ขณะ โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้เป็นเวลาระหว่างที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ใช้บังคับ ซึ่งตาม พระราชบัญญัติฉบับใหม่ มาตรา 40 และมาตรา 42 ให้อำนาจโจทก์ขอให้ศาลสั่งให้เจ้าของหรือ ผู้ครอบครองรื้อถอนอาคารนั้นได้ก็จะนำมาใช้บังคับแก่จำเลยที่ 1 ไม่ได้ เพราะเป็นกฎหมาย ย้อนหลังที่มีผลเสียหายแก่จำเลยที่ 1 ซึ่งมีได้เป็นผู้ปลูกสร้างและต่อเติมอาคารพิพาท โจทก์จึงไม่มี อำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 ให้รื้อถอนส่วนของอาคารที่ต่อเติมนั้นได้ ฎีกาของจำเลยที่ 1 ฟังขึ้น อนึ่ง แม้ จำเลยที่ 2 จะมีได้ฎีกาขึ้นมาแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ จึงให้มีผลถึง จำเลยที่ 2 ด้วย

จากคำพิพากษาศาลฎีกาจะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า มาตรา 40 และมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ที่กำหนดให้เจ้าของหรือ ผู้ครอบครอง มีสิทธิขอให้ศาลมีคำสั่งให้รื้อถอนอาคารที่ตัดแปลงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้นั้น ไม่สามารถใช้บังคับย้อนหลังได้ เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคล

จากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า การตีความหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังของศาลฎีกา โดยส่วนใหญ่แล้วจะตีความไปในแนวทาง ที่ว่า หากบทลงโทษใดก็ตามมิใช่บทลงโทษทางอาญา ศาลสามารถใช้บังคับกฎหมาย ให้มีผลย้อนหลังได้ โดยที่ศาลมีต้องคำนึงถึงว่าการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังดังกล่าว จะมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือไม่ ซึ่งการที่ศาลฎีกา จะพิจารณาพิพากษากฎหมายใดว่าควรใช้บังคับย้อนหลังหรือไม่ นั้น ศาลควรนำหลัก ความน่าเชื่อถือ หรือความไว้วางใจโดยสุจริตในบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นหลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักประกอบกับประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ ส่วนรวมด้วย เพราะหากศาลไม่นำหลักการดังกล่าวมาพิจารณาประกอบด้วยแล้ว บุคคลย่อมไม่มี ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต รวมทั้งยังขาดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ อีกด้วย

3.4.2 กรณีที่มีการนำหลักกฎหมายย้อนหลังมาปรับใช้โดยศาลรัฐธรรมนูญ

(1) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางแนวเกี่ยวกับหลักกฎหมายย้อนหลัง กรณีเกี่ยวกับโทษที่มีโทษทางอาญา โทษนั้นสามารถย้อนหลังได้

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 40-41/2546 ศาลแพ่งสงฆ์คำโต้แย้งของผู้ร้องคัดค้าน (นายไมเคิล ชาร์ล เมสคอลล กับพวกรวมแปดคน) ในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ.3/2544 และผู้ร้อง คัดค้าน (นางทยอยหรือใจหรือจอย รัตนกิจ กับพวกรวมห้าคน) ในคดีแพ่งหมายเลขดำที่

พ.5/2544 รวม 2 คำร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมวด 6 ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 32 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 32 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และการลงโทษนั้นจะหนักกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำผิดมิได้ ซึ่งเป็นหลักที่รับรองห้ามใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังกับบุคคลในความผิดทางอาญา สำหรับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินฯ เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแล้วพบว่า ต้องการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรม และทำลายแรงจูงใจสำคัญในการประกอบอาชญากรรมที่ให้ผลตอบแทนที่สูง จึงกำหนดให้มีมาตรการดำเนินการต่อการฟอกเงิน คือ มาตรการทางอาญาที่ดำเนินคดีต่อบุคคล และมาตรการที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษที่รัฐกำหนดขึ้น มาตรการทั้งสองเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกัน และมีการกำหนดภาระการพิสูจน์ที่มีบทสันนิษฐานแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เป็นการดำเนินคดีทางอาญาต่อบุคคลแล้ว จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 32 แต่อย่างใด

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 นั้น เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ตัดวงจรการประกอบอาชญากรรม และทำลายแรงจูงใจสำคัญในการประกอบอาชญากรรมที่ให้ผลตอบแทนที่สูง พระราชบัญญัตินี้จึงเป็นมาตรการพิเศษที่รัฐกำหนดขึ้นต่อการฟอกเงิน โดยเป็นมาตรการทางอาญาที่ดำเนินคดีต่อบุคคลและมาตรการที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน ซึ่งมาตรการทั้งสองเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกัน และมีการกำหนดภาระการพิสูจน์ที่มีบทสันนิษฐานแตกต่างกัน จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการดำเนินคดีทางอาญาต่อบุคคล ดังนั้น พระราชบัญญัตินี้จึงมีผลใช้บังคับย้อนหลัง

(2) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางแนวเกี่ยวกับกรณีการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15/2550 นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องขอให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคสันติภาพไทยตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อพรรคสันติภาพไทยไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงเป็นเหตุให้ยุบพรรคสันติภาพไทยตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งกรณีนี้มีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า จะนำประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 27 ข้อ 3 มาใช้บังคับกับการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) เพราะเหตุไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 29 หรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเหตุที่จะสั่งยุบพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 65 และมาตรา 66 แต่ทั้งสองมาตรามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 65 วรรคสอง กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีที่มีเหตุใดเหตุหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ดังนี้ (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรค (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน (3) มีการยุบไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น และ (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การไม่ดำเนินการตามมาตรา 29 นี้ มีลักษณะเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงถึงขนาดที่จะสั่งให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองด้วย ซึ่งต่างกับเหตุของการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 66 ที่บัญญัติว่า หากพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 หรือมาตรา 53 ซึ่งเห็นโดยชัดแจ้งว่ามีลักษณะเป็นการกระทำที่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อกรณีนี้เป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคสันติภาพไทย ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เนื่องจากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 29 จึงไม่อาจนำประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช

2549 ข้อ 3 มาใช้บังคับกับกรณีนี้ ไม่ว่าจะมีการร้องขอให้มีการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ กรรมการบริหารพรรคสันติภาพไทยมาหรือไม่ก็ตาม

ตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการ 7 ท่านได้แก่ นายปัญญา ถนอมรอด หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ นายธานีศ เกศพิทักษ์ นายจรัญ หัตถกรรม นายสมชาย พงษ์ธา นายบุรุษ มาประณีต และนายวิชัย ชื่นชมพูนุท ได้ให้ความเห็นส่วนตนเกี่ยวกับกรณีการเพิกถอน สิทธิเลือกตั้งย้อนหลัง ความว่า การตรากฎหมายนั้น โดยทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อปรับใช้กับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต การใช้กฎหมายย้อนหลัง หากมีผลย้อนหลังไปเพื่อ เป็นคุณหรือบรรเทาความเดือดร้อน และไม่กระทบถึงสิทธิของประชาชนนั้นสามารถจะกระทำได้ แต่ในทางตรงข้าม หากใช้กฎหมายย้อนหลังไปในทางที่เป็นโทษหรือเพิ่มโทษ ถือว่าเป็นการใช้ กฎหมายในทางที่เป็นปฏิปักษ์กับหลักความยุติธรรมสากล หลักนี้ใช้เคร่งครัดมากในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษทางอาญา แต่เป็นที่ยอมรับในหลายประเทศว่า กฎหมายใดที่ออกมาบังคับ ใช้ย้อนหลังแล้วมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชน หรือเป็นไปในทางลดทอน เพิกถอน หรือจำกัดสิทธิของประชาชนที่มีอยู่ก่อนแล้วโดยชอบด้วยกฎหมายก็เป็นการต้องห้ามเช่นกัน ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 27 ข้อ 3 ที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหาร พรรคการเมืองมีกำหนด 5 ปี เป็นบทบัญญัติที่ตัดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่อยู่ในประเทศที่ ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะมี ผู้ที่ถูกตัดสิทธิเลือกตั้งนอกจากไม่อาจใช้สิทธิเลือกตั้ง แล้วยังเสียสิทธิอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร สิทธิรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายด้วย เป็นต้น สิทธิของผู้ถูกตัดสิทธิจึงต่ำกว่าประชาชนทั่วไป จึงเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองที่เป็นผลร้ายแก่ ผู้ถูกตัดสิทธิมากกว่าการถูกลงโทษปรับในคดีอาญา การลงโทษบุคคลหรือการกำหนดให้บุคคล ต้องรับผิดชอบหรือถูกจำกัดสิทธิจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย แต่กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการ รักษาความยุติธรรม การตีความกฎหมายจะต้องถือความยุติธรรมเป็นหลัก ไม่ควรตีความ กฎหมายให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของประชาชนที่มีอยู่แล้ว ขณะเกิดเหตุกฎหมายซึ่งใช้บังคับ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ไม่มีบทลงโทษ ผู้บริหารพรรคการเมืองในกรณีที่พรรคการเมืองต้องถูกยุบเพราะเหตุตามมาตรา 29 แสดงให้เห็นว่า การกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคตามมาตรานี้มิได้มีความร้ายแรงมากนัก รัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของ ประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงไม่ได้มีบทลงโทษทางการเมืองแก่ กรรมการบริหารพรรคด้วย ประชาชนรวมทั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองต่างๆ ทราบแล้วว่า

ผลบังคับที่สังคมต้องการในกรณีนี้มีเพียงใด การตีความกฎหมายให้บุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีกหลังจากกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายได้ยุติไปแล้ว ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง และไม่เป็นประโยชน์แก่สังคม รวมทั้งประเทศชาติ จึงเห็นว่าประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 27 ข้อ 3 ไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายแก่กรรมการบริหารพรรคผู้ถูกร้องในคดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคผู้ถูกร้องด้วย

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการรัฐธรรมนูญนี้ จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า เหตุที่จะยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 และมาตรา 66 มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 65 พรรคสอง กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีที่มีเหตุใดเหตุหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ดังนี้ (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรค (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน (3) มีการยุบไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น และ (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การไม่ดำเนินการตามมาตรา 29 ถือเป็นเหตุหนึ่งที่ต้องมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว ตามมาตรา 65 ซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงถึงขนาดที่จะสั่งให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองด้วย ซึ่งต่างกับเหตุของการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 66 ที่บัญญัติว่า หากพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 หรือมาตรา 53 ซึ่งเห็นโดยชัดแจ้งว่ามีลักษณะเป็นการกระทำที่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนั้น ในคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการรัฐธรรมนูญยังได้อ้างถึงหลักการตีความกฎหมายไว้ด้วยว่า การตีความกฎหมายจะต้องถือความยุติธรรมเป็นหลัก ไม่ควรตีความกฎหมายให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของประชาชนที่มีอยู่แล้ว ขณะเกิดเหตุกฎหมายซึ่งใช้บังคับได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ไม่มีบทลงโทษ

ผู้บริหารพรรคการเมืองในกรณีที่พรรคการเมืองต้องถูกยุบเพราะเหตุตามมาตรา 29 แสดงให้เห็นว่าการกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคตามมาตรา 29 นี้ได้มีความร้ายแรงมากนัก รัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงไม่ได้มีบทบาททางการเมืองแก่กรรมการบริหารพรรคด้วย ประชาชนรวมทั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองต่างๆ ทราบแล้วว่า ผลบังคับที่สังคมต้องการในกรณีนี้มีเพียงใด การตีความกฎหมายให้บุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีกหลังจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายได้ยุติไปแล้ว ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง และไม่เป็นประโยชน์แก่สังคม รวมทั้งประเทศชาติ⁶

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2550 นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพลังธรรมตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคพลังธรรมตามมาตรา 65 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 แต่อย่างไรก็ตาม ตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ตุลาการ 7 ท่านได้แก่ นายวิรัช ลิ้มวิชัย นายอัคราทร จุฬารัตน หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ นายจรัญ หัตถกรรม นายธานีศ เกศพิทักษ์ นายนุรักษ์ มาประณีต และนายวิชัย ชื่นชมพูนุท ได้มีคำวินิจฉัยส่วนตนเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งย้อนหลัง ความเป็นมาของประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 ข้อ 3 ที่กำหนดว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดเพราะเหตุการกระทำต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นมีกำหนด 5 ปี นับตั้งแต่วันที่คำสั่งให้ยุบพรรคนั้นจะนำมาใช้บังคับกับการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) เพราะเหตุไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 62 หรือไม่ เห็นว่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติเหตุที่จะสั่งยุบพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 65 และมาตรา 66 แต่ทั้งสองมาตรามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 65 วรรคสอง กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีที่มีเหตุใดเหตุหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ดังนี้ (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรค (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน (3) มีการยุบไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น และ (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่ดำเนินการตามมาตรา 62 ซึ่งการ

⁶ โปรดดูเพิ่มเติมในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2550

ไม่ดำเนินการตามมาตรา 62 นี้ มีลักษณะเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรง ต่างกับเหตุของการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 ที่บัญญัติว่า หากพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 หรือมาตรา 53 ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่มีความร้ายแรงหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อกรณีนี้เป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เนื่องจากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 62 จึงไม่อาจนำประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2549 ข้อ 3 มาใช้บังคับกับกรณีนี้⁷

พรรคการเมืองเป็นสถาบันหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีภาระหน้าที่ในการผดุงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่คัดสรรผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร การบริหารและการจัดการภายในพรรคการเมือง จึงมีลักษณะที่พิเศษและแตกต่างจากองค์กรในฝ่ายบริหารโดยทั่วไป และการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้บรรลุวัตถุประสงค์การดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 62 จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพรรคการเมืองและการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และในทางตรงกันข้าม หากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวก็อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาพรรคการเมืองและเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากมาตรการบังคับทางกฎหมายสำหรับพรรคการเมืองที่กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 69 ว่า ในกรณีที่พรรคการเมืองต้องยุบไปจะขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารของพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ตามมาตรา 8 อีกไม่ได้ ทั้งนี้ภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นต้องยุบไป และ

⁷ คำวินิจฉัยส่วนตนของนายวิรัช ลิ้มวิชัย

ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2549 ข้อ 3 ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดเพราะเหตุกระทำการ ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ให้เพิกถอน สิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นที่มีกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยไว้ตามคำวินิจฉัยที่ 3-5/2550 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2550 ว่า ประกาศคณะปฏิรูปฯ ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2549 มีผลใช้บังคับย้อนหลังกับการกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคตามมาตรา 67 ประกอบมาตรา 66 (1) และ (3) ได้ เพราะเป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีใช้โทษทางอาญา มาตรการดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่เกิดจากผลของกฎหมายที่ให้อำนาจในการยุบพรรคการเมืองที่กระทำการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เพื่อมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ บ้านเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีโอกาสที่จะกระทำการอันเป็นการก่อให้เกิด ความเสียหายซ้ำอีกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และการที่กฎหมายกำหนดว่าบุคคลใดสมควรจะมี สิทธิเลือกตั้งนั้นก็ก็เป็นไปเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพแห่งสังคม หรือเพื่อให้การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นดำรงอยู่ต่อไปได้⁸

นอกจากนั้นตุลาการรัฐธรรมนูญหลายท่านยังได้มีคำวินิจฉัยส่วนตัวเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กรณีการบังคับใช้กฎหมายให้มีผลย้อนหลัง ความเป็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะนำพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อน วันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ได้หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า บทบัญญัติเรื่องการจัดทำรายงาน การใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 82 ที่บัญญัติให้พรรคการเมืองที่ได้รับเงิน สนับสนุนจะต้องจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทิน ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และยื่นต่อคณะกรรมการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป และให้นำความในมาตรา 42 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 93 บัญญัติว่า ในกรณีที่ พรรคการเมืองใดมีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมืองแต่พรรคการเมืองนั้นยังมีสมาชิกเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่หรือในกรณีที่พรรคการเมืองใดไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 42 วรรคสอง หรือมาตรา 82 ให้ยุบพรรคการเมืองนั้น โดยความในมาตรา 93 วรรคสอง บัญญัติ

⁸ คำวินิจฉัยส่วนตัวของนายอักษราพร จุฬารัตน

ต่อไปว่า เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่า พรรคการเมืองใดมีเหตุตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุดังกล่าว เกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมือง นั้นเห็นว่า เมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 82 และมาตรา 93 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ได้บัญญัติเรื่องการจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของ พรรคการเมืองและมาตรการบังคับทางกฎหมาย โดยมีสาระสำคัญอย่างเดียวกันกับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 62 และมาตรา 65 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขณะเกิดเหตุตามคำร้องของผู้ร้อง จึงเป็นกรณีที่กฎหมายใหม่และ กฎหมายเก่ามีบทบัญญัติสำหรับกรณีหนึ่งๆ อย่างเดียวกัน เมื่อกฎหมายใหม่มีลักษณะ เช่นเดียวกันกับกฎหมายเก่าได้บัญญัติให้ยกเลิกกฎหมายเก่าไว้โดยตรง ประกอบกับบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 295 ได้บัญญัติให้ใช้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 แทนพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ในกรณีเช่นว่านี้ในทางกฎหมายต้องถือว่า กฎหมายใหม่ไม่ประสงค์จะให้ใช้กฎหมายเก่า ส่วนการที่จะใช้บังคับกฎหมายใหม่นับหลังจากไปใช้ กับการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะที่กฎหมายเก่ายังมีผลใช้บังคับหรือไม่นั้น เป็นเรื่องการบังคับใช้ กฎหมายในขณะศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามคำร้อง และการที่จะพิจารณาถึงประเด็นการ กระทำอันเป็นมูลเหตุในการยื่นคำร้องในคดีนี้ว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำการเช่นนั้นหรือไม่แม้ว่า จะต้องใช้บทบัญญัติของกฎหมายในขณะเกิดเหตุมาใช้ประกอบการพิจารณาในประเด็นดังกล่าว ได้ก็ตาม แต่การใช้กฎหมายในขณะศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยคดีตามคำร้องนี้ ศาลขอที่จะ นำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาใช้เป็นฐานอำนาจ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ดังนั้น จึงเห็นว่า ชอบที่ศาลรัฐธรรมนูญจะนำพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาใช้เป็นฐานอำนาจเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีตาม คำร้องนี้⁹

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการรัฐธรรมนูญนี้ จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า เหตุที่จะยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 และมาตรา 66 มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 65 วรรคสอง กำหนดให้ศาล รัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองได้ในกรณีที่มีเหตุใดเหตุหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ดังนี้ (1) มีเหตุต้องเลิก

⁹ เพิ่งอ้าง.

ตามข้อบังคับพรรค (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน (3) มีการยุบไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น และ (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การไม่ดำเนินการตามมาตรา 29 ถือเป็นเหตุหนึ่งที่ต้องมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว ตามมาตรา 65 ซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเป็นการกระทำที่ไม่มีความร้ายแรงถึงขนาดที่จะสั่งให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองด้วย ซึ่งต่างกับเหตุของการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 66 ที่บัญญัติว่า หากพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง มาตรา 52 หรือมาตรา 53 ซึ่งเห็นโดยชัดแจ้งว่ามีลักษณะเป็นการกระทำที่มีความร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนี้ตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีความเห็นส่วนตนเกี่ยวกับความสำคัญของการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองว่า การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้บรรลุวัตถุประสงค์การดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 62 จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพรรคการเมืองและการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย หากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวก็อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาพรรคการเมืองและเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รวมทั้งยังได้มีความเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง ความเป็นกฎหมายใหม่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกฎหมายเก่าได้บัญญัติให้ยกเลิกกฎหมายเก่าไว้โดยตรง ประกอบกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 295 ได้บัญญัติให้ใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 แทนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ในกรณีเช่นว่านี้ในทางกฎหมายต้องถือว่ากฎหมายใหม่ไม่ประสงค์จะให้ใช้กฎหมายเก่า ส่วนการที่จะใช้บังคับกฎหมายใหม่ย้อนหลังไปใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะที่กฎหมายเก่ายังมีผลใช้บังคับหรือไม่นั้น เป็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในขณะที่ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามคำร้อง และการที่จะพิจารณาถึง

ประเด็นการกระทำอันเป็นมูลเหตุในการยื่นคำร้องในคดีนี้ว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำการเช่นนั้นหรือไม่แม้ว่าจะต้องใช้บทบัญญัติของกฎหมายในขณะเกิดเหตุมาใช้ประกอบการพิจารณาในประเด็นดังกล่าวได้ก็ตาม แต่การใช้กฎหมายในขณะศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยคดีตามคำร้องนี้ ศาลขอที่จะนำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาใช้เป็นฐานอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี¹⁰

จากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงการตีความกฎหมายให้มีผลย้อนหลังของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะตีความกฎหมายให้มีผลย้อนหลังโดยพิจารณาแต่เพียงว่า เมื่อการกระทำผิดใดของพรรคการเมืองที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่า จะมีผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือต่อประโยชน์ของประเทศชาติแล้ว คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็จะตีความกฎหมายให้มีผลย้อนหลัง ซึ่งถือว่าเป็นการพิจารณาเหตุผลโดยมองเพียงด้านเดียวเท่านั้น หากได้มีการพิจารณาหรือมองในด้านของสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลเลยว่าจะได้รับความกระทบกระเทือนมากน้อยเพียงใดจากคำวินิจฉัยดังกล่าว ซึ่งหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนำหลักความเชื่อถือหรือความไว้วางใจโดยสุจริตในบทบัญญัติของกฎหมายมาพิจารณาประกอบด้วยแล้ว คำวินิจฉัยของคณะตุลาการก็จะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะได้นำหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมาพิจารณาซึ่งนำหน้าระหว่างการคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ของประเทศชาติกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

3.4.3 กรณีที่มีการนำหลักกฎหมายย้อนหลังมาปรับใช้โดยศาลปกครอง

คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดได้วางแนวทางว่า กฎหมายใดก็ตาม หากไม่เกี่ยวข้องกับโทษหรือความรับผิดชอบในทางอาญาแล้วสามารถใช้กฎหมายบังคับย้อนหลังได้

คดีหมายเลขแดงที่ พ.8/2547 คดีนี้ ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่า ผู้ฟ้องคดีรับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการลงทุน 7 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้รับคำสั่งจากต้นสังกัดให้ย้ายจากสำนักงานที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจ(ด้านการลงทุน) ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น มาปฏิบัติหน้าที่ที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ณ กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2541 ผู้ฟ้องคดีจึงได้ขออนุมัติเดินทางกลับประเทศไทยในวันที่ 22 มกราคม 2541 และได้เบิกค่าใช้จ่ายในการย้ายถิ่นที่อยู่จากต้นสังกัดเป็นจำนวนเงิน 16,605 เหรียญสหรัฐอเมริกาหรือ

¹⁰ โปรดดูเพิ่มเติมในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 22/2550 และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 23/2550

คิดเป็นเงินไทย 885,046.50 บาท ตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 8 มกราคม 2541 ตามมาตรา 70 (4) แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2526 ซึ่งกำหนดให้เบิกจ่ายได้ในอัตราสามเท่าของจำนวนเงินเพิ่มพิเศษสำหรับข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำในต่างประเทศที่บุคคลนั้นได้รับครั้งสุดท้ายก่อนเดินทางกลับประเทศไทย แต่ต่อมา ได้มีการแก้ไขพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2526 โดยพระราชกฤษฎีกาฯ(ฉบับที่ 6) พ.ศ.2541 แก้ไขอัตราการเบิกค่าใช้จ่ายในการย้ายถิ่นที่อยู่ โดยให้เบิกจ่ายในลักษณะเหมาจ่าย จากเดิมที่เบิกได้ในอัตราสามเท่าของจำนวนเงินเพิ่มพิเศษ เปลี่ยนเป็นอัตราหนึ่งเท่าครึ่งของจำนวนเงินเพิ่มพิเศษสำหรับข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำในต่างประเทศที่บุคคลนั้นได้รับครั้งสุดท้ายก่อนเดินทางกลับประเทศไทย โดยให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2541 เป็นต้นไป การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมีผลทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องคืนเงินในส่วนที่เกินเป็นจำนวนเงิน 442,523.25 บาทหรือครึ่งหนึ่งของที่ผู้ฟ้องคดีได้เบิกมา ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่า ตนได้เบิกจ่ายเงินดังกล่าวถูกต้องตามระเบียบทุกประการแล้วและเป็นการกระทำโดยสุจริต การออกพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ (ฉบับที่6) พ.ศ.2541 โดยให้มีผลย้อนหลังไปบังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2541 ทำให้การเบิกจ่ายเงินที่ผู้ฟ้องคดีได้เบิกไปโดยชอบแล้วต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายดังกล่าว การเรียกเงินคืนดังกล่าวจึงไม่เป็นการยุติธรรมและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ฟ้องคดี รวมทั้งเป็นการลิดรอนสิทธิการเบิกจ่ายเงินดังกล่าวที่ผู้ฟ้องคดีได้ดำเนินการโดยสุจริตและชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาว่า เกี่ยวกับวันบังคับใช้กฎหมายทั่วไปไม่ว่ากฎหมายสารบัญญัติหรือกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยปกติจะให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนหรือผู้อยู่ในบังคับภายใต้อกฎหมายนั้นมีโอกาสทราบข้อความตามกฎหมายเป็นการล่วงหน้า แต่ก็มีบางกรณีที่กฎหมายอาจจะกำหนดวันบังคับใช้เป็นอย่างอื่นได้ กล่าวคือ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือให้ใช้บังคับย้อนหลัง หรือให้ใช้บังคับในอนาคต หรือให้ใช้บังคับเมื่อระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งล่วงพ้นไปแล้ว แต่ในกรณีกฎหมายที่กำหนดวันใช้บังคับย้อนหลัง กฎหมายนั้นต้องกำหนดวันบังคับใช้ให้ชัดเจนและไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับวันบังคับใช้ย้อนหลังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 32 บัญญัติว่า บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาทีกระทำความผิดมิได้ แต่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา ดังนั้น เมื่อพระราชกฤษฎีกา

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2541 กำหนดวันใช้บังคับย้อนหลังไว้ชัดเจน และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว

จากการที่ได้ศึกษาคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า ศาลปกครองสูงสุดมีแนวทางในการวินิจฉัยเช่นเดียวกับศาลฎีกา กล่าวคือ หากบทลงโทษใดที่มีโทษทางอาญา ศาลสามารถที่จะตีความกฎหมายให้มีผลย้อนหลังได้ โดยไม่ต้องนำหลักการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะ

จากการที่ได้ศึกษาถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกา คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นถึง แนวความคิดของการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังในประเทศไทยได้ว่า การบังคับใช้ และการตีความหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ศาลจะคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น โดยมิได้นำหลักความน่าเชื่อถือ หรือความไว้วางใจโดยสุจริตในบทบัญญัติของกฎหมาย อันเป็นหลักการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมาพิจารณาประกอบหรือชั่งน้ำหนักประกอบกันกับประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมแต่อย่างใด ซึ่งอาจถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยหลักนิติรัฐ อันเป็นหลักที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งยังต้องการที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อีกด้วย ซึ่งการที่ประเทศไทยได้มีแนวโน้มในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยโดยขาดหลักการดังกล่าว นอกจากในหลายกรณีจะกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินสมควรแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อความยุติธรรมอันเป็นคุณค่าพื้นฐานของระบบกฎหมายอีกด้วย